

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ РИНКОВОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано вплив процесів концентрації на конкурентоспроможність національної економіки. Обґрунтовано необхідність зміни сучасних підходів антимонопольної політики до регулювання угод про злиття та поглинання з метою покращення конкурентних позицій вітчизняних компаній на внутрішніх та глобальних ринках.

The article analyzes an impact of the market concentration on the national economy competitiveness. A necessity to change current antimonopoly policy approaches to a merger control in order to improve competitive positions of Ukrainian companies at the domestic and global markets.

Ключові слова: конкурентоспроможність, концентрація, злиття та поглинання, антимонопольна політика.

Keywords: competitiveness, concentration, mergers and acquisitions, antimonopoly policy.

Сучасний стан світової економіки характеризується активними процесами глобалізації, яка являє собою якісно новий етап суспільного розвитку. Одним із основних наслідків цього процесу є лібералізація господарського життя, яка супроводжується виникненням гігантських транснаціональних та мультинаціональних корпорацій. Активна діяльність останніх на світових та внутрішніх ринках призвела до ускладнення форм конкурентної боротьби як на національному, так і на міжнародному рівнях. За таких умов країни вимушені займатися пошуком нових компонентів стратегії свого розвитку з метою набуття економічної потужності та зайняття своєї ніші в системі міжнародного поділу праці. Можливість реалізації такої стратегії залежить від конкурентоспроможності країни та її підприємств на міжнародній арені.

Для українських підприємств, які активно інтегруються у світовий економічний простір за умов відсутності досвіду діяльності на міжнародних ринках, проблема конкурентоспроможності стоїть особливо гостро. Глобалізація господарської діяльності та пов'язані з нею світові фінансові та економічні кризи посилюють загрозу втрати тих потенційних можливостей вітчизняних компаній, які могли б використовуватися ними для покращення своїх конкурентних позицій. Усе це зумовлює погіршення конкурентоспроможності України в цілому, яка у міжнародних рейтингах Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту займає одне з останніх місць.

Однією з найважливіших форм забезпечення конкурентоспроможності національних підприємств на світових ринках разом із проектами обов'язкових

перетворень можуть стати злиття та поглинання. Аналіз сучасного стану економіки України свідчить про ймовірність активізації та прискорення процесів концентрації, об'єднання та укрупнення компаній. На нашу думку, ці процеси можуть здійснювати позитивний вплив на динамку зайнятості у відповідних галузях, а також є відносно більш стійкими у період фінансових та структурних криз. З іншого боку, їх активізація може призвести до зниження інтенсивності конкуренції та підвищення ризику монополізації галузевих ринків.

Зважаючи на суперечливий характер взаємозв'язку між рівнем концентрації та конкурентоспроможності економіки, а також впливом цих процесів на ефективність функціонування окремих підприємств та галузей важливою є розробка такої промислової та конкурентної політики, яка б забезпечувала оптимальне співвідношення між рівнем консолідації галузі та конкурентним становищем її учасників. Усе вище зазначене обумовлює актуальність теми даної публікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що питанням концентрації ринків в аспекті підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників останнім часом привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Теоретичні засади дослідження ринкової концентрації та її регулювання знайшли своє відображення у працях таких відомих економістів як В. Баумоль, Дж. Бейн, Р. Брейлі, Р. Коуз, Д. Росс, Дж. Стіглер, Ф. Шерер, тощо. Серед вітчизняних та російських дослідників на особливу увагу заслуговують праці С. Авдашевої, В. Базилевича, І. Владімірової, А. Ігнатюк, Н. Розанової, Г. Філюк та інших. Проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності знайшли своє відображення у роботах таких відомих економістів як З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, Ю. Уманців, А. Чухно, тощо.

Разом з тим, необхідно наголосити на неоднозначності результатів їхніх досліджень. Існують різні, часто діаметрально протилежні точки зору. Крім того, не до кінця проаналізовано суперечливий вплив процесів ринкової концентрації на конкурентоспроможність їх учасників та економіки в цілому.

З огляду на все вищезазначене метою даної публікації є дослідження характеру взаємозв'язку між рівнем концентрації галузевих ринків та рівнем конкурентоспроможності підприємств у національній економіці, а також виявлення можливостей використання даного процесу для збільшення конкурентних переваг вітчизняних компаній.

Викладення основного матеріалу розпочнемо зі з'ясування сутності понять «конкурентоспроможність економіки» та «конкурентоспроможність підприємства».

Серед українських економістів превалює думка, що конкурентоспроможність економіки країни визначається її здатністю здобувати та утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку при наявності економічного потенціалу, який забезпечує динамічне зростання на інноваційних засадах [7, с. 15]. Що ж стосується конкурентоспроможності підприємства, то у «Великому економічному словнику» за редакцією А. Азріліяна вона трактується як «здатність суб'єкту ринкових відносин

виступати на ринку на одному рівні з конкуруючими там суб'єктами ринкових відносин» [1, с. 412]. На нашу думку, конкурентоспроможність суб'єкта господарювання являє собою рівень його компетенцій порівняно з іншими підприємствами-конкурентами у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових (технологій, ресурсів, менеджменту, знань, навичок, тощо), що знаходить своє вираження у таких результуючих показниках як продуктивність, прибутковість, якість продукції тощо.

Необхідність розмежування сутності поняття «конкурентоспроможність» на мікро- та макрорівнях зумовлена тим, що конкурентні позиції національної економіки на світовій арені значною мірою визначається конкурентоспроможністю окремих національних компаній, їх можливістю розробляти ефективну стратегію власного розвитку, розширювати виробництво продукції, яка користується попитом споживачів, а також проникати та укріплювати свої позиції на нових ринках.

Ігнатюк А.І. аргументує, що конкурентоспроможність країни та її економіки залежать від рівня розвитку таких факторів: інформаційність, інтелектуальність, інноваційність, інфраструктурність, інвестиційність та інтегрованість [2, с. 32]. На нашу думку, активна участь вітчизняних підприємств у процесах ринкової концентрації дасть змогу покращити рівень щонайменше чотирьох із них.

Ринкова концентрація, яка вимірюється загальним рівнем активності великих підприємств та ступенем домінування на ринку одного або декількох продавців [5, с. 83], може здійснюватися двома шляхами: 1) еволюційним, сутність якого полягає в інвестуванні частини доданої вартості у розширення діяльності підприємства та 2) централізації, тобто участі підприємств у процесах злиття та поглинання. Зважаючи на значну тривалість процесу самозростання компаній, ми пропонуємо розглядати саме злиття та поглинання як один із найважливіших механізмів забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Це зумовлено тим, що зазвичай основним мотивом об'єднання підприємств є прагнення отримати додаткові виробничі та фінансові ресурси, які необхідні для розширення їх діяльності та проникнення на нові ринки, досягнути синергійного ефекту від об'єднання з іншими суб'єктами господарювання, а також забезпечити собі доступ до нових технологій. Ці процеси, як правило, сприяють ефективнішому розподілу ресурсів, оскільки їх результатом стає перехід підприємства до більш ефективних власників.

Розглянемо детальніше вплив угод про злиття та поглинання на конкурентоспроможність підприємств.

Результатом об'єднання суб'єктів господарювання може стати поява великої корпорації, яка зможе використовувати переваги, що виникли в результаті збільшення її розмірів. Як правило, такою перевагою є зниження операційних витрат на одиницю продукції, що є наслідком так званого «ефекту агломерації». Сутність цього ефекту полягає в тому, що середні витрати зменшуються на певний фіксований відсоток при кожному подвоєнні обсягу виробництва продукції. Отже новостворене підприємство в умовах відкритості ринку матиме більші шанси вижити у конкурентній боротьбі з

потужними ТНК, однією з основних компетенцій яких є саме економія на масштабах виробництва та низькі середні витрати.

Вагомим наслідком процесів злиття та поглинання може бути комбінування взаємодоповнюючих ресурсів. Зазвичай малі та середні підприємства виробляють продукцію, яка викликає інтерес великих компаній, що прагнуть розширити свій виробничий асортимент, однак створення власного аналогічного виробництва є економічно не вигідним для них. Водночас дрібні бізнес-одиниці зіштовхуються з проблемою нестачі фінансових ресурсів для інвестування в уже існуючі та нові проекти. Одним із варіантів вирішення цієї колізії є об'єднання цих підприємств на взаємовигідних умовах (велика компанія отримує необхідний для неї продукт з нижчими затратами, а мала – доступ до джерел фінансування). Таким чином, розширюючи свій виробничий цикл компанії також частково можуть підвищити свою конкурентоспроможність.

Злиття та поглинання можуть також сприяти підвищенню інноваційної активності компаній, результатом яких може стати зниження витрат на НДДКР. Компанія-покупець може використовувати науково-дослідні центри підприємства-об'єкта угоди, а також його висококваліфіковані трудові ресурси для розробки та впровадження нових товарів на ринок. Цілоком закономірним наслідком у цьому випадку є те, що компанія-покупець значно скорочує свої витрати, пов'язані з інноваційною діяльністю.

Водночас, необхідно зазначити, що злиття та поглинання можуть мати не лише позитивний вплив на конкурентоспроможність національних компаній. Зарубіжний досвід показує, що в історії практично кожної країни були періоди, коли процеси об'єднання підприємств не повною мірою забезпечували вирішення проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності економіки. В першу чергу, це стосується випадків, коли основним стимулом для злиття підприємств є їх прагнення досягнути монопольного становища та усунути конкурентів з ринку. Зазвичай у такій ситуації підвищення ефективності виробництва та реалізації відходить на другий план, а зростання рівня рентабельності досягається виключно шляхом використання ринкової влади.

Ще одним випадком, коли об'єднання компаній тільки погіршує їх становище, є превалювання спекулятивного мотиву у злиттях та поглинаннях. Як правило, в таких ситуаціях суспільні втрати значно перевищують вигоди від переходу підприємства до більш ефективних власників. Спекулятивний характер цих угод знижує ефективність перерозподільчих процесів, оскільки спричиняє відтік ресурсів зі сфери виробництва та призводить до неможливості придбання компанії тими суб'єктами, основним мотивом яких є інвестування в розвиток фірми. У цьому аспекті, хвиля конгломеративних злиттів та поглинань у США в 60-х роках ХХ ст. та масова реструктуризація підприємств із застосуванням боргового фінансування у 70-80-х роках були недостатньо ефективними.

Характерною особливістю сучасного етапу інтеграційних процесів у світовій економіці є те, що компанії при укладанні угод про злиття та поглинання керуються

зазвичай не спекулятивними міркуваннями. Типовою є виробнича доцільність цих угод та орієнтація підприємств на отримання довгострокових конкурентних переваг, які пов'язані з придбанням додаткових фінансових та виробничих ресурсів. У сучасних умовах дедалі частіше об'єктами купівлі стають знання та ключові компетенції компаній. Це має важливе значення, оскільки під впливом глобалізації конкурентоспроможними, як правило, є великі чи вузькоспеціалізовані компанії, що виробляють унікальну продукцію.

Усе вищевикладене необхідно враховувати при розробці заходів вітчизняної промислової політики, яка спрямована на використання процесів концентрації як засобу підвищення конкурентоспроможності національних компаній зокрема та економіки в цілому. У цьому аспекті, необхідно відзначити, що український ринок злиттів та поглинань має ряд специфічних рис у порівнянні з аналогічними європейськими ринками, що негативно впливає на його розвиток. Це можна пояснити історичними особливостями розвитку нашої країни. Першою такою рисою є те, що при придбанні компаній превалюють спекулятивні мотиви і основним об'єктом придбання є недооцінені ринком активи.

Іншим негативним аспектом вітчизняного ринку M&A є значна частка недружніх поглинань та використання напівкримінальних схем захоплення власності. Про це свідчать наступні дані. По-перше, в Україні діє щонайменше 40–50 спеціалізованих рейдерських груп, членами яких є досвідчені фахівці в галузі економіки та юриспруденції. По-друге, рейдерство характеризується системним характером. Як результат, щорічно незаконно відчувається близько 3 тис. господарських одиниць, а результативність атак досягла 90% [3]. Таким чином, при набутті контролю над підприємством часто ключову роль відіграє не чітка відповідність законодавству, а наявність неформальних зв'язків з місцевими органами влади та правоохоронними органами. У зв'язку з цим, можемо констатувати, що інститут злиттів та поглинань в Україні ще не трансформувався в механізм, який сприяє переходу власності в руки найбільш ефективних управлінців.

Процеси економічної концентрації, як і формування корпоративного сектору в Україні, необхідно розглядати в контексті посилення впливу глобалізації ринків та активної участі в них вітчизняної економіки та бізнесу. Це зумовлено тим, що формування ринків у країнах з трансформаційною економікою містить у собі величезний потенціал для експансії великих транснаціональних та мультинаціональних компаній. Це має неоднозначні наслідки для розвитку вітчизняних підприємств. З одного боку, українські підприємства є відносно молодими, що в поєднанні з нестабільною економічною та політичною ситуацією зумовлює їх недостатню спроможність конкурувати з потужними іноземними конкурентами. З іншого боку, відкритість національного ринку сприяє посиленню конкуренції та вихід її на якісно новий рівень, а тому питання підвищення їх конкурентоспроможності перетворюється у вирішальний фактор їх економічного зростання.

Процеси глобалізації та перехід економічно розвинутих країн до інформаційної економіки змінюють систему відносин у національному корпоративному секторі. Більше того, вони призводять до зміни самого інституту фірми, а отже змінюються умови та фактори її конкурентоспроможності. Перш за все, необхідно відзначити появу поняття «нового підприємства», яке протиставляється «традиційному підприємству», для якого й розроблялися усі теорії фірми та її конкурентоспроможності. Серед характерних рис «традиційного підприємства» необхідно виділити такі:

- висока капіталомісткість активів та їх переважно матеріальний характер, що зумовлено необхідністю досягнення економії від масштабу та отримання конкурентних переваг порівняно з підприємствами, які тільки ввійшли на ринок;

- високий рівень вертикальної інтеграції та встановлення прямого контролю над постачальниками та конкурентами, що сприяє безперерйному постачанню ресурсів та збуту товарів, а також використовується як спосіб конкурентної боротьби з іншими підприємствами на ринку;

- межі компанії чітко окреслені та визначаються її матеріальними активами;

- високий ступінь залежності працівників компанії від її керівництва, тощо [4].

Зауважимо, що переважна частина вітчизняних підприємств функціонує на засадах саме традиційної фірми. Водночас трансформація ринкового середовища, яка відбувається протягом останніх десятиліть, призвела до появи так званих «нових підприємств». Їх основною рисою серед джерел отримання прибутку є переважання нематеріальних активів. Це зумовлено, в першу чергу, зростанням інтенсивності конкуренції та швидкими темпами науково-технічного прогресу, а також зростанням ролі людського капіталу. Відкриття ринків призвело до виникнення великої кількості незалежних постачальників товарів і послуг, і, як наслідок, до зростання конкуренції на ринку проміжних товарів. Це, в свою чергу, стимулювало процес руйнування вертикально-інтегрованих корпорацій. Усі вище названі тенденції і призвели до формування «нових підприємств». На жаль, поки що Україна залишається відсталою від новітніх тенденцій, а тому більша частина вітчизняних підприємств діє на основі традиційних принципів діяльності фірми.

Важливо також відзначити, що рівень конкурентоспроможності компаній не обов'язково співпадає з рівнем конкурентоспроможності країни. Так, за даними Світового економічного форуму розвинуті країни за мікроекономічним індексом конкурентоспроможності, що відображає порівняльні позиції національних компаній, як правило, займають вищі місця, ніж за макроекономічним індексом. У країн, що розвиваються, ситуація зворотна – макроекономічні позиції конкурентоспроможності вищі, ніж їх конкурентоздатність на макрорівні (див. табл. 1). Це можна пояснити тим, що в цих країнах відносно високий рівень макроконкурентоспроможності забезпечується активною роллю держави, яка компенсує відносно слабкі конкурентні позиції компаній та нерозвинутість її інституційного середовища.

Україна за всіма показниками конкурентоспроможності займає одне з останніх місць. Це означає, що єдиною її перевагою як на світових, так і на внутрішньому ринку

залишаються кон'юнктурні, короткострокові цінові фактори, пов'язані переважно з девальвацією національної валюти та зростанням цін на природні ресурси. Такий висновок підтверджується і показником рівня розвитку інноваційного потенціалу, за яким Україна займає 93-є місце із 142-х можливих. І це не дивно, оскільки витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки становлять менше 1% ВВП. Крім того, фінансові потрясіння 2007–2009 рр. спричинили їх ще більше скорочення (див. рис. 1).

На нашу думку, ситуацію можна виправити шляхом стимулювання новаторської діяльності серед великих підприємств на високо- та помірно концентрованих ринках, оскільки саме тут у зв'язку з високою інтенсивністю конкуренції компанії мають найбільші стимули для інвестування в науково-дослідну діяльність.

Таблиця 1. Ранжування країн за індексом глобальної конкурентоспроможності у 2011 р.

Країна	Місце	Бали	Базові умови		Підсилювачі ефективності		Фактори інновацій та розвитку	
			Місце	Бали	Місце	Бали	Місце	Бали
Швейцарія	1	5,74	3	6,18	2	5,53	1	5,79
Сінгапур	2	5,63	1	6,33	1	5,58	11	5,23
Швеція	3	5,61	4	6,06	7	5,33	2	5,79
США	5	5,43	36	5,21	3	5,49	6	5,46
Німеччина	6	5,41	11	5,83	13	5,18	5	5,53
Японія	9	5,40	28	5,40	11	5,19	3	5,75
Великобританія	10	5,39	21	5,60	5	5,43	12	5,17
Франція	18	5,14	23	5,57	17	5,09	17	4,93
Польща	41	4,46	56	4,70	30	4,61	57	3,64
Азербайджан	55	4,31	59	4,68	77	3,99	67	3,51
Росія	66	4,21	63	4,61	55	4,19	97	3,24
Казахстан	72	4,18	62	4,64	76	4,00	114	3,04
Україна	82	4,00	98	4,18	74	4,00	93	3,29
Таджикистан	105	3,77	106	4,03	118	3,42	100	3,19

* Джерело: The Global Competitiveness Report 2011-2012 [Електронний ресурс] // World Economic Forum. Geneva, Switzerland 2011, pp. 16-17. Режим доступу: www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf

Про справедливість такого твердження свідчать результати досліджень провідних економістів другої половини ХХ ст., які довели, що інтенсивність НДДКР, яка вимірювалася розміром витрат на дослідження та розробки, спочатку зростає та досягає максимуму, коли коефіцієнт концентрації, розрахований як ринкова частка чотирьох найбільших фірм галузі (CR-4) дорівнює 50–55%. У низькоконцентрованих галузях, де четвірка лідерів контролює менше 15% ринку, стимули для інновації практично відсутні [8, с. 633; 9; 10]. Як результат можемо зробити висновок, що компанії, які функціонують на олігопольному ринку, є найбільш схильними до інноваційної активності, оскільки займаючи значну частину ринку, вони мають і

необхідні засоби для здійснення інновацій, та достатні стимули, пов'язані із жорсткою конкурентною боротьбою. На нашу думку, це може стати оптимальним рішенням для підвищення рівня конкурентоспроможності як окремих компаній, так і країни в цілому. Разом з тим, варто відзначити, що частка таких ринків в Україні незначна. У 2010 р. на олігополію припадало лише 12,5% від загальної кількості ринків [6], хоча саме на ці галузі припадає лівова частка НДДКР.

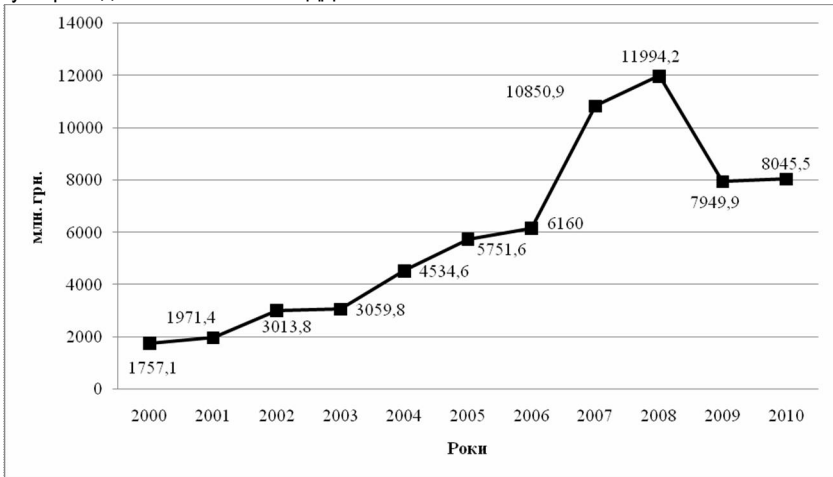

Рис. 1. Динаміка загальних витрат вітчизняних підприємств на інноваційну діяльність

* Джерело: побудовано на основі даних офіційного сайту Державного комітету статистики України. Режим доступу: ukrstat.gov.ua/operativ/operative2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

Розглянуті проблеми ставлять специфічні завдання в галузі державного регулювання процесів ринкової концентрації в Україні та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Основною ланкою економічної стратегії держави має стати визнання великого бізнесу як найважливішого суб'єкта національної модернізації та глобальної конкурентоспроможності. Для сучасної промислової політики характерною є відсутність жорстких галузевих пріоритетів, що є результатом високо диверсифікованої структури бізнесу. Саме тому в ролі головного адресата державного регулювання все частіше виступають сформовані в тій чи іншій галузі корпоративні структури, адже саме в них все більшою мірою акумулюються ресурси для загальнонаціонального розвитку (висококваліфіковані кадри, управлінські компетенції, передові технології та фінансові ресурси).

Зарубіжний досвід показує, що в усіх високорозвинутих країнах (наприклад, Франції, Німеччині, Кореї) промислова політика стосувалася, перш за все, компаній, а не галузей, та органічно поєднувала в собі підтримку конкурентного середовища та розвиток «лідерів національного ринку». Це зумовлено тим, що процеси концентрації

розглядаються їх урядами як необхідна умова підвищення конкурентоспроможності виробників на світовому ринку. У Франції, наприклад, у кожній галузі були створені одна-дві великі компанії, які активно співпрацювали з малими формами підприємницької діяльності, перед якими постало завдання конкурувати з зарубіжними підприємствами на світових ринках. Лідери визначалися на основі високого рівня розвитку технологій у певних ринкових нішах.

У середині ХХ ст. в Німеччині державні банки перейшли від кредитування конкретних галузей промисловості до рефінансування приватних комерційних банків, які мали стійкі зв'язки з промисловими компаніями. У Кореї державна підтримка надавалася тим підприємствам, які відповідали певному набору критеріїв, серед яких виділяли частку витрат на НДДКР, якість менеджменту, наявність чіткої стратегії розвитку компанії, тощо. Держава та великі компанії спільно розробляли механізми, що закріплювали спеціалізацію за ринковими лідерами. По мірі накопичення фінансових, трудових та технологічних ресурсів структура фінансово-промислових груп еволюціонувала від легкої промисловості до автомобільної, виробництва електронного обладнання, інформатики та біотехнологій. Таким чином, при розробці промислової політики уряд повинен керуватися принципом, відповідно до якого не існує відмираючі галузей, а існують застарілі технології.

Характерною рисою вітчизняної антимонопольної та промислової політики є її спрямованість на протидію процесам концентрації та монополізації окремих ринків зокрема та національної економіки в цілому. Разом з тим, важливою особливістю господарсько-економічного комплексу України є його низька конкурентоспроможність у глобальній системі економічних відносин. Підвищення конкурентоспроможності української економіки та вдосконалення конкурентної політики в її антимонопольному аспекті, поряд з іншими факторами, пов'язані зі зміною теоретичних підходів до формування антимонопольного законодавства. Перш за все, основними орієнтирами покращення конкурентних позицій вітчизняних підприємств на світових ринках має стати стимулювання ресурсозберігаючої концентрації, тобто об'єднання підприємств з метою застосування новітніх технологій у виробництві продукції, що супроводжується зростанням їх ринкової частки та економічної потужності. Крім того, держава повинна сприяти кооперації українських підприємств на світовому та національних ринках. Загалом цей підхід можна охарактеризувати як формування оптимальної конкурентної структури на вітчизняних ринках з метою протистояння тиску з боку потужних іноземних суперників.

Держава повинна підтримувати великих вітчизняних товаровиробників та створювати усі умови для зростання їх частки на світових ринках, розширення їх участі у міжнародному поділі праці та перетворення їх у повноцінні ТНК. У зв'язку з цим, національний уряд повинен сприяти розвитку вітчизняних промислових компаній та територіальних комплексів, надавати їм підтримку для зростання їх частки на внутрішньому ринку, перетворення їх у національні промислові структури з метою забезпечення їх виходу на світові ринки з конкурентоспроможною продукцією.

Водночас держава повинна бути зацікавлена у розвитку малого та середнього бізнесу, який би забезпечував великі компанії інноваційними рішеннями, новими видами продукції, висококваліфікованими та вузькоспеціалізованими трудовими ресурсами.

Таким чином, підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки є одним з найнагальніших завдань державної промислової та конкурентної політики, оскільки саме від його вирішення залежить ефективність функціонування вітчизняних підприємств на внутрішніх та глобальних ринках. На нашу думку, під ефективним державним контролем злиття та поглинання можуть стати тим механізмом, який дозволить:

- знизити рівень операційних витрат вітчизняних підприємств до рівня витрат ТНК;
- покращити позиції вітчизняних компаній у конкурентній боротьбі на внутрішньому ринку та сприяти залученню іноземних інвестицій;
- підвищити інноваційну активність вітчизняних підприємств;
- знизити витрати на НДДКР, тощо.

Реалізувати це можливо у разі зміни підходів держави до антимонопольної політики. Зокрема, держава повинна визнати важливу роль великих суб'єктів господарювання у підвищенні її конкурентоспроможності. Тому необхідною є розробка механізму сприяння укрупненню підприємств, зокрема тих, які впроваджують нові ресурсозберігаючі технології. Водночас, держава повинна здійснити ряд заходів, які б сприяли захищеності підприємств від рейдерських атак та виконувати роль «нічного сторожа», діяльність якого спрямована на недопущення зловживання домінуючим становищем з боку лідируючих компаній на внутрішньому ринку.

Література

1. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 6-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
2. Варналій З. Інноваційна складова конкурентоспроможності національної економіки // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – Вип. 15. – 348 с.
3. Варналій З., Мазур І. Основні передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Режим доступу: old.niss.gov.ua/Monitor/jul/1.htm
4. Дынкин А., Кондратьев В. Экономическая концентрация, конкурентоспособность и экономический рост [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.nicr.ru/?p=312>
5. Ігнатюк А. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 465 с.
6. Річний звіт Антимонопольного комітету України за 2010 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=194113&cat_id=194112
7. Уманців Ю. Економіка України у вимірі глобальної конкурентоспроможності // Вісник Антимонопольного комітету України. Конкуренція. – №1(40). – 2011. – с. 14-23.
8. Шеррер Ф., Росс Д. Структура отраслевых рынков. Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1997.
9. Levin R.C., Cohen W.N., Moverly D.C. R&D, Appropriability and Market Structure: New Evidence and Some Schumpeterian Hypothesis // American Economic Review. – 1985. – 75. May. – pp. 524-531.
10. Scott J.T. Firm versus Industry Variability in R&D Intensity // in Zvi Griliches (ed.) R&D, Patents and Productivity. Chicago: University of Chicago Press, 1984. – pp. 200-224.